

Edward Breza

Nazwiska równe nazwom wsi warmińskich

Komunikaty Mazursko-Warmińskie nr 4, 427-436

2004

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Edward Breza

Nazwiska równe nazwom wsi warmińskich*

Nazwiska równe nazwom miejscowości stały się ostatnio przedmiotem mego głębszego zainteresowania: po referatach, a potem artykułach dotyczących Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego), Pomorza Środkowego i Pomorza Gdańskiego, Meklemburgii i Brandenburgii, Śląska¹ pokusiłem się o wypunktowanie pewnych spostrzeżeń ogólnych, związanych z tą kategorią nazwisk². Okazuje się, że szczególnie bogate w takie nazwiska są tereny tzw. Ziemi Odzyskanych, zwłaszcza Pomorze Zachodnie i Środkowe, Warmia, Mazury, mniej już Ziemia Lubuska i Śląsk, rzadziej trafiają się na centralnych ziemiach polskich i na Pomorzu Gdańskim czy – jak wolą historycy – Nadwiślańskim. Ogarnięcie całego materiału z Warmii i Mazur przekroczyło możliwości jednego referatu i artykułu, dlatego zdecydowałem się przedstawić tylko takie nazwiska za SNWPU (objaśnienie skrótów zob. przyp. 5), które pochodzą od nazw miast wspomnianego regionu³. Pełen zasób problemów, związanych z omawianymi nazwami oraz ich terytorialne rozmieszczenie, przedstawić będzie można po opracowaniu (w miarę możliwości) całego materiału. Dla historyków cenne mogą być wnioski osadnicze, dla językoznawców podstawy tych nazwisk, dla nosicieli nazwisk ich etymologia i geografia.

Technika powstania omawianych nazwisk jest powszechnie znana, pochodzi z dawnych analitycznych określeń typu (łacińskie) *Joannes de Bansen* = *Joannes Bansen* czy (niemieckie) *Johann von Blankenberg* = *Johann Blankenberg*. Monograficznie ta struktura dotąd opracowana nie została, stąd też moje wysiłki, by ją ogarnąć, na ile na to pozwalają materiały współczesne i historyczne⁴. W kolejnych artykułach podkreślam konieczność znajomości dziejów nazw miejscowości i historii poświadczeń nazwisk niederywowanych od nazw miejscowości, a więc tak samo brzmią-

* Zmieniona wersja referatu przedstawionego na konferencji „Dziedzictwo kulturowe ziem nadbałtyckich. Kulturotwórcze znaczenie Warmii w epoce nowożytnej” zorganizowanej 26 października 2004 r. przez Instytut Historii i Stosunków Międzynarodowych Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego, Wyższe Seminarium Duchowne Metropolii Warmińskiej „Hosiolum” oraz Ośrodek Badań Naukowych im. Wojciecha Kętrzyńskiego w Olsztynie.

1 Por. E. Breza, *Nazwiska pomorskie równe nazwom miejscowości Pomorza Zachodniego (Szczecińskiego), w: Nazwy własne na pograniczach kulturowych*, red. Z. Abramowicz i L. Dacewicz, Białystok 2000, ss. 29–37; idem, *Niektóre nazwiska równe nazwom miejscowości Pomorza Środkowego*, w: *VI Konferencja Kaszubsko-Pomorska. Darłowo 8–9 września 2000*, red. W. Łysiak, Poznań 2001, ss. 75–86; idem, *Nazwiska równe nazwom miejscowości Pomorza Gdańskiego*, w: *Nazwy i dialekty Pomorza dawniej i dziś*, [t.] 4, red. R. Wosiak-Słiwa, Gdańsk 2001, ss. 173–183; idem, *Nazwiska pomorskie równe nazwom miejscowości z Meklemburgii i Brandenburgii*, w: *Toponimia i oronimia*, red. A. Cieślakowa i B. Czapiek-Kopciuch, Kraków 2001, ss. 201–211; idem, *Nazwiska równe nazwom miejscowości Śląska*, w: *Przeszłość, teraźniejszość i przyszłość polskiej onomastyki*, red. R. Lobodzińska, Wrocław 2003, ss. 61–68; idem, *Nazwiska polskie równe zmienionym słowiańskim nazwom miejscowości*, w: *Języki mniejszości i języki regionalne*, red. E. Wrocławska i J. Zieniukowa, Warszawa 2003, ss. 355–365 i n.

2 E. Breza, *Z problematyki polskich nazwisk równych nazwom miejscowości*, w: *Metodologia badań onomastycznych*, w: *XIII Ogólnopolska Konferencja Onomastyczna. Kalborno*, red. M. Biolik, Olsztyn 2003, ss. 188–195.

3 Na konferencji zorganizowanej przez Ośrodek Badań Naukowych im. W. Kętrzyńskiego i Uniwersytet Warmińsko-Mazurski (imiennie prof. J. Dumę) we wrześniu 2003 r. Druk w materiałach konferencyjnych.

4 O źródłach mówiłem szerzej na konferencji w Kalborni (zob. przyp. 2).

cych, jak nazwy miejscowości, by uchwycić genetyczny związek derywacyjny: co od czego – czy nazwisko od nazwy miejscowości, czy nazwa miejscowości od nazwiska. Pomyłki u antroponomastów zdarzają się bowiem często. Niektórzy badacze zadowalają się jedynie zgodnością nazwiska z nazwą miejscowości, by nazwisko wywieść od miejscowości.

Na dzisiejszą konferencję przygotowałem nazwiska równe nazwom wsi warmińskich. Materiał współczesny czerpię ze *Słownika nazwisk współcześnie w Polsce używanych*⁵, historyczny – z prac doktorskich, którymi się opiekowałem na Uniwersytecie Gdańskim, a więc B. Mossakowskiej, opublikowanej, i Agnieszki Wrońskiej, dostępnej na razie tylko w wydruku komputerowym, oraz A. Naruszewicz, wykonanej na Uniwersytecie Warmińsko-Mazurskim pod kierunkiem prof. Marii Biolik, którą oceniałem dla Rady Wydziału Humanistycznego UWM i interesujące mnie nazwiska wynotowałem za zgodą autorki i promotorki. Niektóre z opracowanych nazwisk notowane były historycznie pod Gdańskiem (Muhl) i w Chojnicach. Inne nazwiska ujawnione zostały tylko historycznie, dlatego cały materiał przedstawiam w dwóch ciągach alfabetycznych: ujawniających nazwiska współczesne i często historyczne (I) oraz nazwiska poświadczone tylko historycznie (II). Dodam, że żadne z opracowanych nazwisk nie zostało poświadczone w SSNO, często wynika to z faktu, że Redakcja tego *Słownika* nie wyzyskała wielu źródeł dotyczących Warmii i Mazur.

I. Nazwiska notowane współcześnie

Bansen 29 w woj. toruńskim; **Bans** 1 w woj. katowickim, **Bansewicz** 0 (SNW nie notuje); **15 Bansiak**: 4 w woj. ciechanowskim, 3 warszawskim, 2 łódzkim, po 1 ciechanowskim, częstochowskim, jeleniogórskim, konińskim, ostrołęckim, piotrkowskim i poznańskim; **5 Bansiewicz**: po 1 w woj. warszawskim, kieleckim, łódzkim, skierniewickim i wrocławskim; **6 Bansik**: po 2 w woj. katowickim i kieleckim, po 1 w białostockim i skierniewickim; **1 Bansiuk** w woj. białostockim; **4 Bansz** w woj. katowickim i wiele pochodnych: **2 Banszak**, **8 Banszek**, **10 Banskiewicz**, **22 Banszel**, **3 Banszewski**, **10 Banskiewicz**; **8 Bańś**: po 2 w woj. częstochowskim i koszańskim, po 1 w krakowskim, lubelskim, poznańskim i wrocławskim.

5 OBJAŚNIENIE SKRÓTÓW: **AN** – A. Naruszewicz, *Nazwiska mieszkańców komornictwa lidzbarskiego (1500–1772)*. Praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. zw. dr hab. M. Biolik w Katedrze Językoznawstwa Historycznego Uniwersytetu Warmińsko-Mazurskiego w roku 2001 (wydruk komputerowy); **AW** – A. Wrońska, *Nazwiska mieszkańców Barczewa i okolic w XVII wieku*. Praca doktorska wykonana pod kierunkiem prof. zw. dr hab. E. Brezy na Uniwersytecie Gdańskim w roku 2001 (wydruk komputerowy); **BBK** – *Das Bürgerbuch der Stadt Könitz von 1550–1850*, v. Elisabeth Kloß; Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens 13, Danzig 1927; **BZ** – H. Borek, *Zachodniosłowiańskie nazwy toponimiczne z formantem -bn-*, Wrocław 1968; **DBG** – J. Muhl, *Danziger Bürger auf der Danziger Höhe*, Mitteilungen des Westpreussischen Geschichtsvereins 30, 1931, nr 3, ss. 49–68; **DF** – R. u. V. Kohlheim, *Duden. Familiennamen. Herkunft und Bedeutung*, Mannheim 2000; **Go** – M. Gottschald, *Deutsche Nomenkunde*, 3. Auflage, Berlin 1954; **KUNM** – Komisja Ustalania Nazw Miejscowości; **NMKO** – B. Mossakowska, *Nazwiska mieszkańców komornictwa olsztyńskiego*, Gdańsk 1993; **NMP** – *Nazwy miejscowe Polski. Historia, pochodzenie, zmiany*, red. K. Rymut, t. I–IV, Kraków 1996–2001; **NP** – E. Breza, *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, t. I, Gdańsk 2000, t. II, Gdańsk 2002; t. III, Gdańsk 2004; **PMT IV** – H. Górniewicz, *Toponimia Powiśla Gdańskiego*, Gdańsk 1980; **PMTX** – M. Biolik, *Toponimia byłego powiatu ostródzkiego*, Pomorskie Monografie Toponomastyczne, nr 10, Gdańsk 1992; **RI, RII** – S. Rospond, *Słownik nazw geograficznych Polski zachodniej i północnej*, cz. I: polsko-niemiecka, cz. II: niemiecko-polska. Wrocław 1951; **SBPN** – *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, red. S. Gierszewski, t. I, Gdańsk 1992; **SG** – *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I–XV, Warszawa 1880–1902; **SNMPG** – H. Górniewicz, *Słownik nazwisk mieszkańców Powiśla Gdańskiego*, Gdańsk; **SNW** – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, oprac. K. Rymut, Kraków 2003 (płyta CD); **SNWPU** – *Słownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych*, t. I–X, wydał K. Rymut, Kraków 1992–1994 [symbol O w SNWPU oznacza formę z różnych względów niepewną]; **SSNO** – *Słownik staropolskich nazw osobowych*, red. W. Taszycki, M. Malec, t. I–VII, Wrocław 1965–1987; **T** – R. Trautmann, *Die altpreussischen Personennamen*, 2. Auflage, Göttingen 1974; **TWP** – A. Pospiszylowa, *Toponimia południowej Warmii, Olsztyn 1987*; **Zoder** – R. Zoder, *Familiennamen in Ostfalen*, Bd. I, II, Hildesheim 1968.

Księga obywateli Chojnic (BBK 68, 71) zawiera wpisy: w 1788 r. *Bansen* Johann, szewc (*Schuhmacher*), lat 28 z informacją, że wcześniej był obywatelem Człuchowa i że zmarł w 1792 r.; w 1806 r. *Bansen* Gottfried, tkacz adamaszku (*Dammastweber*), również przybyły z Człuchowa. – Od n. wsi *Bansen* – po polsku *Besia*, pow. Reszel R II 433, notowanej od 1379 r. *Bansen*, *Banssen* 1389, *Banzen* 1755, *Besia* 1936 (według A. Pospiszylowej, TPW 24 n. wsi pruska, ale niejasna); R. Przybytek wywodzi od nazwy pobliskiego jeziora, opartej na pruskim rdzeniu *bans-* o niejasnym znaczeniu, może zatem nazwiska *Bans*, *Bansz*, *Banś* i ich formy pochodne oparte są właśnie na tym rdzeniu. Zbliżone fonetycznie nazwiska *Banz*, *Banc*, *Bantz* i ich formy pochodne wywodzą (NP II 31–32) od n. opactwa benedyktyńskiego *Banz* we Frankonii nad Menem, datowanego od XI w.

Blankenberg 5 w woj. warszawskim; *Blankienberg* 10: 1 w woj. warszawskim, 9 wałbrzyskim. – Od n. wsi *Blankenberg* – po polsku *Gologóra*, pow. lidzbarski R II 442, notowanej od 1340 r.: *ad villam Blankenberg* i stanowiącej niem. strukturę złożoną z I członem *blank* ‘goły, nagi’ i II *Berg* ‘góra’ (R. Przybytek, NMP III 237).

Bludau 48: 6 w woj. elbląskim, 1 gdańskim, 28 olsztyńskim, 10 toruńskim, 2 koszalińskim, 1 katowickim; 6 *Bludo*: w woj. zielonogórskim; 1 *Bludow* w woj. opolskim; 3 *Bludów* w woj. wrocławskim; 3 *Bludal* w woj. krakowskim; *Bludaf* 0, *Bludowska* 0.

B. Mossakowska (NMKO 22) przytacza zapis Casimirus *Bludau* 1702 (wcześniejsze zob. niżej). – Od n. wsi *Bludau* – po polsku *Bludowo*, pow. braniewski R II 443, notowanej od 1298 r.: *Hermanus dictus Bludow*, *Hermano de Bludow* 1310; *Bludaw* 1321, *Bludaw* 1482, *Bludau* 1820, *Bludawa* 1941; jej nazwę R. Przybytek (NMP I 229) uznaje za przeniesioną z kilku nazw **Bludows* na terenie dawnych Prus, pochodnych od pruskiego rdzenia **blud-*, którego znaczenia nie podaje. Warianty nazwiska można objaśnić następująco: *Bludów* to nawiązanie do przymiotników dzierżawczych typu *tatów* (*sąsiad*); *Bludo* powstało wskutek dolnoniemieckiej zredukowanej wymowy końcowego *-ow* jako *-o*; *Bludal* to polski fonetyczny zapis postaci *Bludau*; *Bludaf* z kolei polega również na fonetycznym zapisie nazwiska **Bludaw* z końcowym *-f*. Dodać można, że SNWPU zawiera wiele nazwisk o składzie głoskowym *Blud-/Bludź-*; mogą one jednak pochodzić od rosyjskiego (cerkiewnego) *blud* ‘grzech’: *Blud* 0, *Bludaj* 1 w woj. ostrołęckim, *Bludak* 0, *Bludan* 3, *Bludas* 11, *Bludnik* 134, *Bludów* 3 w woj. wrocławskim, *Bludziński* 13, *Bludzis* 13 w woj. suwalskim, *Bludziurz* 0.

Disterhoff 0 (SNW nie notuje). – Od n. wsi *Distelhof* – po polsku *Osetno*, pow. bartoszycki R II 464 z wtórnym *-r-* od niem. *Distel* ‘oset’ z II członem *Hof* ‘dwór’. „Wygląda” zatem na nazwę żartobliwą (niejako *Dwór wśród ostów*, może przez nawiązanie do wersetu proroka Izajasza (Iz 34,13): „Pokrzywy i osty w jego warowniach” jako kara Edomitów i symbol kary narodów. Polski odpowiednik *Osetno* jest tłumaczeniem (kalką nazwy niemieckiej), nieuwzględniony przez H. Borka (BZ).

Felau 2 w woj. warszawskim; 16 *Felauer*: 5 w woj. katowickim, 4 piotrkowskim, po 1 w białkopodlaskim, białostockim, olsztyńskim, ślupskim i suwalskim; 1 *Felaur* w woj. siedleckim; 33 *Fehlau*: 15 w woj. toruńskim, 6 elbląskim, 3 wrocławskim, 1 bydgoskim; 14 *Fehlauer*: 8 w woj. gdańskim, 2 suwalskim, po 1 olsztyńskim, opolskim, i toruńskim; *Felaf* 0.

Pod koniec XVII w. w kościele św. Gertrudy w Gdańsku (*Petershagen*) kaznodzieją luterańskim był Konstantin *Fehlau* (Muhl 49). – Od n. wsi *Fehlau* – po polsku *Wielewo*, pow. braniewski i pow. reszelski R II 479. *Wielewo* w pow. reszelskim to dziś kolonia wsi Frankowo, zapisywane było *Velow* 1354, *Fehlau* 1656, *Felau* 1755, A. Pospiszylowa (TPW 166) wywodzi nazwę od staropruskiego imienia *Welun(e)*, a samą nazwę miejscowości sprowadza do postaci **Wēlaw*s. Dokumentacji historycznej *Wielewa* w pow. braniewskim nie znam. Zoder I 467 wyprowadza niemieckie nazwisko *Fehlau* albo od tak samo brzmiących nazw terenowych, albo (ze znakiem zapytania,

a więc niepewnie) od nazw miejscowych; oprócz podanych wyżej z Prus Książęcych także od *Vehlow* w Brandenburgii, pow. Ostprignitz. Formy *Felauer* (też uproszczona *Felaur*) i *Fehlauer* wskazują na mieszkańców miejscowości *Fe(h)lau*; postać *Felal* powstała w wyniku polskiego fonetycznego zapisu formy niem. *Fe(h)lau* (zob. NP II 116–117).

Gimer 18: 9 w woj. białostockim, 4 kaliskim, po 2 opolskim i wrocławskim, 1 toruńskim; 35 *Gimier*: 23 w woj. białostockim, 9 suwalskim, 2 częstochowskim, 1 toruńskim; 8 *Gimerski* w woj. olsztyńskim, bez wskazania ilości (a więc z symbolem 0) *Gimerek*, *Gymmer*, *Gymerska* (SNW nie notuje).

B. Mossakowska (NMKO 38) podaje zapis z 1591 r. *Valentinus Gimerek*. – Od n. wsi *Gross, Klein Gemmern* – po polsku *Gamerki Wielkie*, *Gamerki Male* R I 71, R II 505, 559. Wpierw notowane było jezioro, po łacinie *lacum Gymmer* 1355, 1400, 1416; miejscowość od 1428 r.: *ort der Gymen, Gimmeren* 1625, 1656, *Gemren, Gemerky* XVII w., *Kl. Gr. Gimern* 1755, 1772, *Gemren* 1772, *Gimry* 1882 (W. Kętrzyński); R. Przybytek (NMP III 78–79) wywodzi nazwę jeziora od rdzenia, widocznego w litewskim wyrazie *ginti, gemu* ‘zrodzić się, powstać’ z przyrostkiem *-er*, od n. jeziora poszła n. wsi. W postaci *Gimerek* przyrostek *-ek* pełni funkcję polszcząca, *Gimerski* jest genetycznym przymiotnikiem od nazwy wsi, który przeszedł do roli nazwiska.

Gronau 160: 62 w woj. warszawskim, 31 gdańskim, 24 poznańskim, 13 toruńskim, 7 krakowskim, po 6 ciechanowskim i katowickim, po 4 śluskim i wrocławskim, 2 elbląskim, 1 przemyskim; *Gronau* 0 (SNW nie notuje); 173 *Grunau*: 47 w woj. gdańskim, 39 elbląskim, 33 piłskim, 28 śluskim, 11 bydgoskim, 7 szczecińskim, po 3 olsztyńskim i wrocławskim, 2 łomżyńskim.

Historycznie notowane było na Warmii, pod Gdańskiem, w Chojnicach i w par. Rozłazino, pow. łęborski. B. Mossakowska (NMKO 41) zanotowała w 1749 r. w komornictwie olsztyńskim: *Andreas Gruhnau*; A. Wrońska (AW 87) w księgach chrztu Barczewa: *Adam Grunau* op[er]arius ‘robotnik’ 1633 i następne oraz *Martinus Grunau* 1620 i następne; w 1650 r. *Gronau (Grunau) Andreas* był dzierżawcą działki miejskiej w Gdańsku, w 1642 r. *Grunau David* także dzierżawcą działki; w 1642 r. *Grunau Marta* uprawiała wspomnianą działkę po zmarłym mężu Dawidzie; w 1662 r. dzierżawił tę działkę syn wymienionych Dawida i Marty, *Peter*; w 1750 r. radnymi miejscowymi byli *Clement* i *Gergen Grunau* z Niegowa (po niemiecku *Nobel*, DBG 99, Muhl 36); Księga obywateli Chojnic (BBK 64, 76) odnotowała w 1774 r. nazwisko *Grunau Johann Christ.[ian]*, sukiennika (*Tuchmacher*), ewangelika, który zmarł w 1819 r., a przybyć miał do Chojnic z miejscowości *Czidowa in Polen* ‘w Polsce’ (nie wiadomo, o jaką miejscowość chodzi), w 1820 r. zapisany został *Grünow George Gottholf*, ewangelik, lat 32; w księdze chrztów par. Rozłazino, pow. łęborski zapisany został w 1785 r. *Martinus Gronau* z Wielestowa (księga w miejscowym archiwum parafialnym).

Od n. wsi *Gronau*, dziś *Gronowo*, pow. lidzbarski R II 504 lub *Grunau*, też *Gronau*, pow. braniewski R II 514, notowane od 1331 r. *Grunowe, Grunaw; Grunau* 1755; NMP III 392–394 podają nadto wsie, które mogły dać początek omawianym nazwiskom *Gronau* i *Grunau*: 1) *Gronowo*, dziś *Gronowo Górne*, gm. Elbląg, datowane od 1365 r. *Grunau*; 2) wieś gminną *Gronowo Elbląskie*, utrwalone w źródłach od 1414 r. *Grunau; Gronau* 1647; 3) *Gronowo*, gm. Lubomino, woj. olsztyńskie, notowanej w 1326 r. *Litera Sanderi grunow; Gronow* 1374, *Grunau* 1586, *Gronau* 1881; 4) *Gronowo*, gm. Mragowo, datowane od 1392 r. *Grunau*; 5) *Gronowo*, dziś *Nowe Gronowo, Stare Gronowo*, gm. Debrzno, woj. śluskie notowanej od 1349 r. *Grunow*, toż 1437; *Grunau* 1796, może i inne spośród omówionych w NMP II oraz 5 *Gronów*. Jest to więc nazwisko homonimiczne, na co wskazywać może także historyczna geografia. Podane n. wsi mogą pochodzić od nazwy osobowej *Grono* lub od rzeczownika pospolitego *grono* i wtedy wskazywać mogą na uprawę winogron (jak W. Makula-Kosek w poz. 3 na s. 392); niekiedy chodzi o n. niem. *Grünau*, w której

w I członie występuje niem. przymiotnik *grün* ‘zielony’, a w II rzeczownik *Aue* ‘moczary, podmoknięta łąka’ (por. też autorkę s.v. Gronowo, poz. 1 w NMP, l.c.), por. też NP II 152–153.

Grunitten, nazwisko historyczne, dziś w SNWPU nienotowane; 34 *Gronicki*: 11 w woj. gdańskim, 7 przemyskim, 5 katowickim, po 4 tarnowskim i tarnobrzeskim, 2 katowickim, 1 łódzkim; 105 *Groniecki*: 24 w woj. szczecińskim, 20 warszawskim, 16 krakowskim, 15 kieleckim, po 10 jeniogórskim i katowickim, 4 łódzkim, 3 ostrołęckim, po 1 piotrkowskim i wrocławskim.

B. Mossakowska (NMKO 42) notuje nazwisko Simon *Grunitten* 1571, dalej Matthias *Gronicki* 1633, Jacob *Grunicki* 1666, *Gronicki* 1768; A. Naruszewicz (AN) z archiwaliów komornictwa lidzbarskiego Petrus *Gronitzky* parochus ‘proboszcz’ in Lautheren (R II 590 podaje Lautern – Lutry, pow. reszelski). Również A. Wrońska (AW) wynotowała z księgi chrztów par. Barczewo: Joannes *Gronicki* Inquilinus ‘chałupnik’. – Od n. wsi *Gronitten* – po polsku *Grunity*, pow. olsztyński R II 504, notowanej od 1334 r. *Garonith*; *Garranczen*, *Grunitteen*, *Karuniten*, *Granythen* 1353, *Grunithen* 1426, *Gruniten* 1564–1580, sprowadzonej przez R. Przybytek (NMP III 391) do pruskiej postaci **Garunī-ai* od nazwy osobowej *Garune* lub rzeczownika pospolitego *garian* ‘drzewo, las’. Przymiotnik od wsi brzmi *grónicki*. *Groniecki* może także pochodzić od nazwy osobowej *Groniec* (w SNWPU 16 osób nosi nazwisko *Groniec*, utworzone od *Grono* 145 osób za pomocą przyrostka *-ec*). Może to być zatem nazwisko homonimiczne (por. NP III 132).

Hogendorf 37: 19 w woj. rzeszowskim, 10 tarnowskim, po 4 kieleckim i nowosądeckim.

Naruszewicz (AN) wynotowała z archiwaliów komornictwa lidzbarskiego 6 poświadczeń burmistrza lidzbarskiego z II połowy XVI w.: Ditrich *Hogendorff* 1576, 1596, Theodoricus *Hogendorff* 1600. – Od n. wsi *Hogendorf* – po polsku *Wysoka Braniewska* R II 533, która jest strukturą złożoną: w I członie występuje średnio-dolno-niem. i średnio-górno-niem. *hoge* = nowo-wysoko-niem. *hoch* ‘wysoki’. Por w SNWPU nazwisko *Hohendorf* u 20 osób: 7 w woj. gorzowskim, 5 warszawskim, 4 bydgoskim, 3 wrocławskim, 1 wałbrzyskim; 13 *Hohendorff*: 10 w woj. warszawskim, 3 krakowskim, które odniesiemy do nazwy wsi *Hohendorf* – dziś *Czernin*, pow. sztumski R II 533 (też *Hohendorf* – *Wysocko*, pow. Złotoryja i *Hohendorf* – *Wysoka* ib.), pisanej *Hoendorf* ok. 1399, czum *Hoendorffe* 1400, *Hohendorf* 1416, 1682 (H. Górniewicz, PMT IV 63, NMP II 222); w II członie występuje rzeczownik *Dorf* ‘wieś’. B. Mossakowska (NMKO 45) notuje tę samą osobę w podwójnej formie: Georgium *Hogendorf* 1653 i tenże Georgio *Hohendorf* 1663.

Kiwit 75: 26 w woj. ciechanowskim, 16 toruńskim, 12 gdańskim, 8 olsztyńskim, 6 warszawskim, 4 lubelskim; 57 *Kiwitt*: 15 w woj. olsztyńskim, 14 toruńskim, 8 poznańskim, 7 gdańskim, 5 kaliskim, 4 wałbrzyskim, 2 bydgoskim, po 1 elbląskim i gorzowskim.

B. Mossakowska (NMKO 52) wynotowała nazwisko Martinus *Kiwitt* 1760 i odniosła je słusznie do n. m. *Kiwity*, niem. *Kiwitten*, pow. Lidzbark Warmiński R II 556, notowanej od 1308 r. *Kibiten*; *Kiwiten* 1319, *Kiewitten* 1785 i sprowadzonej przez R. Przybytek (NMP IV 472) do pruskiej postaci **Kibil(is)*: od nazwy osobowej **Kibis* z przyrostkiem *-it*; tę nazwę osobową łączy autorka z litewskim wyrazem *kibis* ‘łopuch’ lub *kibā* ‘zaczepka, pretensja’. Wskutek dolnoniem. mieszania spółgłosek *b* i *v* nazwa skojarzona została ze średnio-dolno-niem. *kiwit* ‘czajka’ i stąd forma *Kiwitten*.

Klingenberg 119: 55 w woj. elbląskim, 16 bydgoskim, 13 katowickim, 11 toruńskim, 7 gdańskim, 6 częstochowskim, 5 wałbrzyskim, 3 opolskim, 2 nowosądeckim, 1 zielonogórskim; 34 *Klingberg*: 17 w woj. katowickim, 16 opolskim, 1 wałbrzyskim; *Klingeberg* 0; 9 *Klinginberg* w woj. częstochowskim; 9 *Klingimberg*: 6 w woj. sieradzkim, 3 opolskim.

Nazwiska odnieść można do n. wsi *Klingenberg* – po polsku *Łozy*, pow. braniewski lub *Klingenberg* – po polsku *Ostre Bardo*, pow. bartoszycki R II 569. Nazwy wsi, których dokumentacji historycznej nie znam, a więc *Klingenberg*, są strukturą złożoną: w I członie występuje czasownik *klingen* ‘brzmieć, dzwięczeć, dzwonić’ albo rzeczownik *Klinge* ‘ostrze’ w jakimś metaforycznym

znaczeniu, w II rzeczownik *Berg* ‘góra’. Warianty nazwiska z *-i-* w sylabie środkowej podległy polskiej wymianie fonetycznej *-en-* > *-in-*, w formie *Klingimberg* dodatkowo *n* upodobniło się pod względem miejsca artykulacji i dało *m*, co częstym zjawiskiem.

Konegen 5 w woj. olsztyńskim. A. Naruszewicz (AN) podaje z komornictwa lidzbarskiego 2 osoby o tym nazwisku: Martinus *Konegen* 1643 i z Bisztyńka Casimirus *Konegen* 1759 oraz w dop. l. poj. Casimiri *Conegen* 1764. – Od n. wsi *Komnegen* – po polsku *Koniewo*, pow. lidzbarski R II 572, notowanej od 1325 r. *Kunyan*, *Kunayn*; de *Conayn* 1489–1503, *Koneinen* 1615, *Konegen* 1789 i sprowadzonej przez R. Przybytek (NMP V 102) do postaci pruskiej **Kunnijis* lub **Kunaina-al*, gdzie podstawa *kun-* nie jest jednoznaczna.

Labach 5 w woj. gdańskim; 2 *Labacher* w woj. bielskim; 55 *Labuch*: 22 w woj. łódzkim, 9 piotrkowskim, po 4 legnickim, pilskim, poznańskim, plockim i skierniewickim.

A. Naruszewicz (AN) podaje z archiwaliów lidzbarskich jedno poświadczenie: Jac. *Labuch* 1700 ze wsi Żegoty. – Od n. wsi *Labuch* – po polsku *Łabuchy*, pow. reszelski R II 586, notowanej od 1584 r. *Labuch*, *Łabuchy* 1879; jej nazwę wywodzi A. Pospiszylowa (TPW 85) od wcześniejszej nazwy lasu *Labuch*, a tę od pruskiego rzeczownika *laba* ‘dobry’. Wariant *Labacher* jest nazwą mieszkańca wsi *Labuch*.

Langwald 31: 19 w woj. olsztyńskim, 6 warszawskim, 5 elbląskim, 1 kieleckim; 3 *Landwaldt* w woj. warszawskim.

W 1683 r. karczmarzem w Szadółkach pod Gdańskiem był Georg *Langwald* (Muhl 165). A. Naruszewicz (AN) notuje Adrianus *Langwaldt* 1595, Joannes Jacobus *Langwaldt* ex Settauen [chodzi o Settau – dziś Żytowo, pow. lidzbarski R II 702] XVIII w. i prawdopodobnie tenże Joannes *Langwald* 1770; B. Mossakowska (NMKO 63) podaje dwukrotny zapis Simon *Langwaldt* z 1759 i 1767 r. Jeden z *Langwaldów* był proboszczem we Fromborku i kanonikiem warmińskim, zmarł w 1567 r. – Od n. wsi *Langwald* – po polsku *Długobór* R II 589, notowanej od 1314 r. *ville langwalde*, *langenwalt* 1334, *Langwalde* 1755 i następne. w 1946 r. obocznie *Dłużnica* lub *Długobór* i potraktowanej słusznie przez R. Przybytek (NMP II 351) jako niem. struktura złożona z I członem *lang* ‘długi’ i II *Wald* ‘las’. Zoder II 19 obok omawianej miejscowości podaje jeszcze *Langwald* z górnej Bawarii oraz nazwy terenowe *Langwald*.

Legin 106: 23 w woj. olsztyńskim, 20 bydgoskim, 18 tarnowskim; 7 *Leginow* w woj. łódzkim; 5 *Leginów* w woj. łódzkim; *Legin* 0 (SNW nie notuje); 7 *Legiński* w woj. katowickim.

W Księdze obywateli Chojnic (BBK 35, 39) odnotowani zostali Leggien Marten 1639, sukienik (*Tuchmacher*), syn mieszczanina (*Bürgersohn*) i w 1652 r. *Legin* Gergen, tak samo kwalifikowany. – Od n. wsi *Legienen* – dziś *Leginy*, pow. bartoszycki lub *Legienen* – dziś *Legimy*, pow. reszelski R II 591, dotąd przez onomastów nieopracowane. Zdaniem M. Gottschalda (Go 400) niem. nazwisko *Legien* pochodzi od pruskiej nazwy miejscowości, nie podaje jednak jej pochodzenia ani jej nie lokalizuje; Trautmann nie notuje podobnego imienia.

Lingnau 14: 13 w woj. toruńskim, 1 gorzowskim; *Lingnau* 25: 16 w woj. olsztyńskim, 8 toruńskim, 1 bydgoskim.

B. Mossakowska (NMKO 65) podaje z 1750 r. zapis Josephus *Lingnau*; A. Wrońska (AW 144) czterokrotne poświadczenie Michael *Lingnau* z 1652, 1654, 1657, 1658 r. z księgi chrztów parafii Barczewo. – Od n. wsi *Lingnau* – po polsku *Łegno*, pow. lidzbarski R II 597. Nazwy nie odnotował H. Borek (BZ), dotąd przez onomastów nieopracowana. Zdaniem Zodera (II 63) miejscowość *Lingnau* leży także w Saksonii – Anhalcie; twierdzi dalej, że w nazwach wymienionych miejscowości grupa *-nd-* (od *Linde* ‘lipa’) mogła przejść w *-ng-*, powtarza tę tezę DF 426.

Penkwit 9 w woj. olsztyńskim. Nazwisko zostało historycznie bardzo bogato poświadczone w księgach chrztu par. Barczewo (AW 173–174), oto wybrane przykłady: Andreas *Penquit* pistor

'piekarz' 1687, Gregorius *Penckwit* 1648 i n., Gregorius *Penkewitt* scabini filius 'syn ławnika' 1633, Joannes *Pankewit* scabinus 'ławnik' 1628, 1631, Joannes *Penckwitt* 1642, D.[ominus] Joannes *Penquitt* Prefectus scabinorum 'przełożony ławników', D[omi]nus Matthäus *Penquit* Notarius Wartenb[urgensis] 'notariusz barczewski', Nicolaus *Pankewit* 1630, Nicolaus *Pankewitt* 1628 i n., Anna S.[pectabilis] D.[omini] Joannis *Penquidt* uxor 'żona opatrznego pana', Anna Nicolai *Pankewit* uxor 1631, Justina Nicolai *Panquidt* uxor i wiele innych. – Od n. wsi *Penglitten* – po polsku *Pęglity*, pow. olsztyński R II 647, dla której A. Pospiszylowa (TPW 112) rekonstruuje formę etymologiczną **Pendelitai*, niem. *Penglitten* na podstawie (tu wybranych) zapisów: *Pendelythen* 1350, *Pendelitten* 1564, *Penglitten* 1755, 1790, *Pęglity* 1879 (W. Kętrzyński); samą nazwę wywodzi od litewskiego *péndėti* 'wyschnąć, zepsuć się'. Pierwotnie nazwa odnosiła się do jeziora, dziś są to *Pęglickie Łąki*. Przejście grupy *-dl-* w *-gl-* tłumaczy wpływem gwar średnio-dolno-niem., na przejście *-gl-* w *-gw-* (*Penglitten* w *Penkwit*) przykładów nie znajduję, ale związek omawianego nazwiska z omawianą wsią jest niewątpliwy. Początkowa sylaba *Pen-* czy *Pan-* (ten wariant w SNWPU niepoświadczony) ujawnia polską gwarową wymowę połączenia *-en-*.

Purda 0, *Purdak* 0, *Purdeńko* 0, *Purdyk* 0, *Purdewska* 0, *Purdyn* 0 (SNW nie podaje żadnego z nich), 6 *Purcki*: 5 w woj. elbląskim, 1 olsztyńskim.

Historycznie nazwisko *Purcki* było bardzo często zapisywane w księgach chrztów par. Barczewo, oto wybrane przykłady (AW 188): Jacobus *Purczyk* Tabernatorius 'syn karczmarza' 1637, Joannes *Purczyk* colonus 'rolnik', Matheus *Purdzki* Institutur 'kupiec' 1698, Marianna Martini *Purdzki* Inquilini ex Schaanau (prawdopodobnie Szynowo, pow. olsztyński) uxor 'żona chałupnika' 1697, Ursula Matthei *Purdzki* Institutoris uxor 1700. Kilka poświadczeń podała B. Mossakowska (NMKO 84): Jacobus *Purdek* 1623, *Purdski* in Montkendorff 1598, *Purdsj* Daniel filius *Purdski* in Montkendorff (prawdopodobnie Małki w pow. sztumskim R II 614).

Podstawowe nazwisko *Purda* pochodzi niewątpliwie od nazwy wsi *Purda* – po niemiecku *Gross, Klein Purden* R II 509; *Purcki, Purdzki*, bez uproszczenia grupy spółgłoskowej *Purdski, Purdowski* to formacje przymiotnikowe od nazwy wsi *Purda*; *Purdak, Purdek, Purdyk, Purdyn* ujawniają nazwę mieszkańca *Purdy*; tak samo prawdopodobnie *Purdeńko*. A. Pospiszylowa (TPW 124) podaje zapisy dla dzisiejszej wsi *Purdka* w pow. olsztyńskim: villa *Porden* 1374, *Purden* Minor 1581; informuje, że była to pierwotnie wieś bartnicza; *Purda* założona została w 1384 r. na prawie chełmińskim, gwarowo wsie nazywają się *Purda* i *Purdka*. Nazwa została przeniesiona z pobliskiego jeziora, zapisanego *Purden* w 1380 r., a nazwę jeziora wiąże (za Gerullisem) z lotewskim wyrazem *purduli* 'śluz z nosa, smark'.

Rosenwald 2 w woj. tarnobrzesckim. W księdze chrztu par. Barczewo (AW 197) zanotowana została Rosalia dni (= Domini 'pana') Andreae *Rosenwald* Tabernatoris ex Lessau (może Lissau, dziś Lisewo w pow. etckim R II 597) consors 'małżonka karczmarza'. – Od nazwy wsi *Rosenwald* – po polsku *Wola Wilknicka*, pow. braniewski R II 672. Zoder II 597 podaje wieś *Rosenwald* z Prus Wschodnich jako podstawę nazwiska *Rosenwald*.

Sapon 7: 5 w woj. lubelskim, po 1 w katowickim i poznańskim; *Saponow* 0; 89 *Sapoń*: 45 w woj. bielskim, 22 wałbrzyskim, 12 katowickim, 5 krakowskim, 4 szczecińskim; 1 *Sapońko* w woj. warszawskim; 1 *Sapońska* w woj. gdańskim; 113 *Sapun*: 24 w woj. wrocławskim, 19 warszawskim, 15 zielonogórskim, po 9 katowickim i suwalskim, 7 szczecińskim, 4 krakowskim, po 3 łódzkim, tarnobrzesckim i wałbrzyskim; 28 *Sapuń*: 18 w woj. wrocławskim, po 3 wałbrzyskim i zamojskim.

Historycznie nazwisko podała B. Mossakowska (NMKO 90) i A. Wrońska (AW 202): u Mossakowskiej znajdziemy 2 poświadczenia Simonis *Sappuhn* 1704, Floriano *Sappuhn* 1709; od A. Wrońskiej podam tylko wybrane przykłady: Andreas *Sapohn* 1634 i następne, kwalifikowany jako *libertinus* 'przedstawiciel grupy zawodowej między szlachtą a chłopstwem, odpowiednik le-

mana w Prusach Królewskich' i *Fornicator* 1620 'cudzołożnik' (te określenia dla mężczyzn pojawiają się w księdze często, podobnie jak *meretrix* 'nierządnicza' dla kobiet), zapisany także *Sappuhn* 1630 i *Sapuhn* 1620, także *Sapun* 1627; Christophorus *Sapohn* 1634, niekiedy określane także mianem *Fornicator*, lokowany niekiedy ex *Bogdanen* (Bogdany w pow. olsztyńskim), pisany także *Sapuhne* 1632, *sodalis* 'czeladnik'; Felix *Sapuna* 1623, Joannes *Sopuhn* 1619, Joannes *Sapuna* 1616; Spl[endissimus] 'najjaśniejszy' Laurentius *Sappun* consularis Allenstein[ensis] 'radny olsztyński' 1699; Matthias *Sapuhn* i wiele innych wpisów.

Od nazwy wsi *Sapuhmen* – po polsku *Sapuny*, pow. olsztyński R II 680, dziś gmina Barczewo. A. Pospiszylowa (TPW 138) podaje zapisy wsi (tu w wyborze): villa *Supone* 1394, *Sapun* 1615, *Sappuhnen* 1656, *Zapuhnen* 1688, *Sapuhnen* 1755, 1790, *Wielkie Zapuny* 1879 (Kętrzyński), *Zapuny* (SG) i wywodzi jej nazwę od pruskiego imienia **Sapōnē* lub **Sapūnē*. Przyпуска także, że może pochodzić od chrześcijańskiego im. *Szczepan*. Zapisy historyczne i współczesne postaci nazwiska wskazują na formę odmiejscową, wieś w 1615 r. zapisana *Sapun*, a więc tak, jak nazwisko. O imieniu pruskim już zapomniano. Końcowe miękkie *n* jest analogiczne do nazwisk typu *Swatoń*, *Wilkoń*; *Sapońską* strukturą modelową, powstała za pomocą przyrostka *-ski*; *Sapońko* prawdopodobnie patronimiczną powstała za pomocą przyrostka *-ko*; *Saponow* dzierżawczą, powstała za pomocą przyrostka *-ow*.

II. Nazwiska notowane tylko historycznie

Bays(s)en, notuje ich B. Mossakowska (NMKO 19): Familie von *Bayssen*, Albert von *Baysen* 1366, także *Bayssen*. K. Dachnowski (Dach 3, 4, 6 i n.) rozpoczyna („A naprzód dom *Bazińskich*) prezentację szlachty pruskiej od *Bażyńskich*, pisze ich *Bazińscy*, von *Bajzen* lub po łacinie a *Bajszsen*, podaje ich herb – wiewiórka czerwona, ich dobra nazywa *Bazin*, wylicza piastowane przez nich funkcje wojewodów, kasztelanów, podkomorzych, starostów, powiązania rodzinne (głównie z C(z)emami). W SBPN I 67–75 opracowano (T. Borawska i Redakcja) 5 biogramów, informując, że rodzina pochodziła z „lubeckich Flemingów osiadłych na Warmii”, s. 7). Byli przywódcami (Jan) lub uczestnikami Związku Pruskiego. SNWPU notuje nazwisko **Bażyński** u 35 osób: 15 w woj. warszawskim, 6 radomskim, 5 gdańskim, 4 opolskim, 3 katowickim, po 1 lubelskim i legnickim; 1 *Bażyńska* w woj. zamojskim.

Nazwisko *Baysen* pochodzi od n. wsi *Basien* – po polsku *Bażyny* R II 434, dla której R. Przybytek (NMP I 102) podaje m.in. zapisy: in campis *Baysen* 1289, 1306, de *Bayzen* 1310, de *Baysn* 1315. von *Baysin* 1321, de *Baissen* 1344, *Baysen* ok. 1550, 1589 (ale także *Bochsen*), 1615, *Basien* 1656, 1755, *Bażyny* 1880 (SG), nazwę sprowadza do pruskiej postaci **Bais-ai* od nazwy osobowej *Bayse*; nazwa niemczona została do postaci *Baysen*, wtórnie *Basien*, z czego postać polska *Bażyny*, a od niej nazwisko szlacheckie *Bażyński*, historycznie także *Baznowski*: Albertus *Baznowski* 1670, jak podaje Mossakowska (l.c.) i por. 1 osoba o nazwisku *Baznowski* z woj. wałbrzyskiego. A. Naruszewicz wynotowała z archiwaliów komornictwa lidzbarskiego: Simon *Basener* 1643; H. Górniewicz (SNMPG 22) podał z Powiśla Gdańskiego gwarową formę *Bazner* i odniósł do niego. *Basner*; zinterpretowałem ją (NP 45) jako niemczoną postać od nazwy osobowej *Bas* (od *Sebastian*); można by ją rozumieć także jako nazwę mieszkańca *Bażyn*, niem. *Basien*, por. w SNWPU 1 osobę o nazwisku *Basner* w woj. gdańskim; 94 *Bazner*: po 14 w woj. elbląskim i słupskim, 18 wrocławskim, po 10 przemyskim i toruńskim, 8 konińskim, 7 koszalińskim, 5 suwalskim, 4 katowickim, 2 gorzowskim, po 1 opolskim i siedleckim.

Franwalt, A. Naruszewicz (AN) wynotowała z 1607 r. dwa zapisy tej samej osoby w zbliżonych wariantach: Mikuli *Franualt* Klutaini Kramrck i Mikuly *Franwalt* Klutainy Kramarck. – Na-

zwisko odnieść można do nazwy wsi *Fraunewalde* – po polsku *Świętno*, pow. lidzbarski R II 484. Człon I nazwy *Frauen-* nadany został na pewno na cześć NMPanny, a więc jest to nazwa kultowa, jakich w dobrach Krzyżaków (Rycerzy NMPanny) wiele, stąd też powojenny przekład nazwy *-Świętno*.

Hammersdorf, A. Naruszewicz (AN) wynotowała z archiwaliów lidzbarskich trzykrotnie wspomnianego wikariusza *Hammersdorf(f)a*: raz w 1619 r. Petrus *Hammersdorf* vicarius, 2 razy z XVII w., raz pod podwójnym nazwiskiem Petrus *Hammersdorff* alias Funcke. – Od n. wsi *Hammersdorf* – po polsku *Młoteczno*, pow. braniewski R II 522. Nazwa wsi jest strukturą złożoną: w I członie zawiera rzeczownik *Hammer* ‘kuźnia, kuźnica’, w II *Dorf* ‘wieś’.

Kalborn, *Kalbor(n)ski*, B. Mossakowska (NMKO 49) podała z komornictwa olsztyńskiego nazwiska: Clemens *Kalborn* 1531, 1533; Wilhelmus *Kalbornski* 1598, Wilhelmus *Calborski* 1594, *Calborsky* in *Calborn* 1596; tenże pisany także *Kalborskj* 1604 i *Kalborsky* 1607, też w wersji polskiej imienia Wilhelm *Kalborski* 1611; A. Naruszewicz z kolei Clemens *Calborn* clericus 1573 z komornictwa lidzbarskiego, prawdopodobnie to inna osoba, niż u Mossakowskiej.

Od nazwy wsi *Kalborn*, obocznie *Kalborno*, pow. olsztyński R II 546, którą ostatnio KUNM zmieniła na *Kalbornia*. A. Pospiszylowa (TPW 65) podaje jej (tu podane w wyborze) historyczne zapisy: Peter de *Caldeborn* 1518, tak też w 1564 r., *Kalborn* 1591, 1603, *Kalborno* 1673, *Kalborno* 1755 i objaśnia słusznie jako strukturę dwuczłonową z I niemieckim członem przymiotnikowym *kalt* ‘zimny’ i II rzeczownikowym *Born* ‘źródło’, potem ‘studnia’. R. Przybytek (NMP IV 254) w I członie *Kal-* dopatruje się odniesienia do niem. przymiotnika *kahl* ‘łyśy’. W SNWPU spotkamy nazwiska z uproszczeniem grupy *-ltb-* do *-lb-* (jak w nazwie podolsztyńskiej wsi), które odnieść wypada do nazw terenowych, najprawdopodobniej łąk ze źródłami, w okolicy których ktoś mieszkał. Są to: 6 *Kalbron*: 4 w woj. opolskim, 2 katowickim; 51 *Kalbrun*: 27 woj. opolskim, 17 jeleniogórskim, 5 katowickim, po 1 przemyskim i wałbrzyskim; 4 *Kallenbrun* w woj. warszawskim i z wtórnym *-m* w niemotywowanym nazwisku *Kalbrum*: 4 w woj. opolskim, 3 jeleniogórskim, po 2 jeleniogórskim i kieleckim.

Klefeldt, A. Naruszewicz podaje dwa poświadczenia nazwiska D[omi]no Nicolao *Clefeldt* z 1531 r. oraz Georg *Klefeldt* 1714. – Odnieśmy je do n. wsi *Kleefeld* – po polsku *Glebisko*, pow. braniewski R II 557, dla której R. Przybytek (NMP III 141) przytacza m.in. zapisy: *Cleueld* 1304, *Glewiske* 1317 i z tegoż roku *Glebischen*, *Cleefeldt* 1519, *Klefeldt* 1572–1580, *Kleefeld* 1789, a samą nazwę odnosi do pruskiego rdzenia **glew-* lub *gleb-*, występującego np. w lotewskim *glīve* ‘powierzchnia pokryta wodą’; formę niemiecką *Kleefeld* traktuje jako adaptację nazwy pruskiej z odniesieniem do niem. *Klee* ‘koniczyna’ i *Feld* ‘pole’, por. podany przez autorkę zapis: *in campo Clewiske vocato pruthenice XL mansos* ‘na polu nazwanym po prusku *Glewiske* 90 lanów’.

B. Mossakowska (NMKO 54) podała zapis Joannes *Knefeldt* 1651, który można by ewentualnie odnieść do omawianej bazy z obocznym *-n-*, ale możliwa także nazwa terenowa *Knefeldt* z I członem *Knie* ‘kolano’. Por. przysiółek *Kolano* i *Kolańska Huta*, gm. Somonino, pow. Kartuzy. R II 557 podaje także *Kleefeld* – po polsku *Sumiak*, pow. myśliborski, woj. szczecińskie, będące na pewno powojenną kalką, brak bowiem w innych źródłach; SG IV 127 podaje także *Kleefelde*, dobra w pow. toruńskim.

Linglack, A. Naruszewicz podaje zapis Bartholomeus *Linglack* 1643. – Odnieść je trzeba do nazwy wsi *Linglack* – po polsku *Lędlawki*, pow. Reszel R II 597.

Napratten, A. Naruszewicz (AN) wynotowała zapis Alexander *Napratten* Scultetus ‘sołtys’ z XVII w.

Od nazwy wsi *Napratten* – po polsku *Napraty*, pow. lidzbarski R II 619. Nazwa wsi jest spluralizowaną formą niemiecką od pruskiego imienia *Naprat*, jakie w wersjach *Napratio*, *Naprot*,

Naprat notuje R. Trautmann (T 66). W tezej postaci, różniącej się tylko podwójnym lub pojedynczym *-t(t)* wynotowała także wspomniana autorka jako nazwisko dla 4 osób aż 7 razy: Gertrudis filia Petri *Naprat* 1585, 1587; Laurentius *Napratt* 1596; Fabianus *Napratt* et Susanna sponsa ‘narczczona’ i tenże jako Fabian *Napratt* 1613 i 1634 oraz Maria *Napratt* i 1634, nadto Maria *Napratt* 1613 z Rogoży (*Napratten* również pochodzi z tej wsi).

Worein, Worainski i podobne; B. Mossakowska (NMKO 109) podaje zapisy Sampson *Worein* 1564, *Vorainsky* 1596 i *Worainski* 1614. – Od n. wsi *Wiranden* – po polsku *Wyrandy*, pow. olsztyński R II 749, notowanej od 1362 r. *Werein*; *Worein* 1564–1580, *Worainen* 1656, *Wirainde*, *Worainden* 1673–1674, *Wiranden* 1785, *Wyrandy* 1879, której nazwę A. Pospiszylowa (TPW 167) wiąże z indoeuropejskim rdzeniem **uer-/ uor-/ *ur-* ‘woda, rzeka, deszcze’ od jakiegoś terminu hydrograficznego.

Przedstawiłem wyżej 28 nazwisk: 20 notowanych i historycznie (AN, AW, BBK, Muhl, NMKO, rzadko inne) i współcześnie (SNWPU), 8 tylko historycznie, które odnieść można do nazw wsi z Warmii: z pow. bartoszyckiego, braniewskiego, lidzbarskiego, olsztyńskiego i reszelskiego. Wiele może pochodzić od tak samo brzmiących nazw miejscowości w innych regionach Polski i w krajach niemieckojęzycznych. Tych w zasadzie w niniejszym opracowaniu nie przedstawiam. Jeśli się znalazły, to zostały historycznie udokumentowane na Warmii i ich związek z wsiami warmińskimi jest najbardziej prawdopodobny. Wynotowuję z SNWPU także nazwiska pochodne, wskazujące na mieszkańców wsi oraz polskie struktury na *-ski* i formanty pochodne oraz zmodyfikowane. Nazwy wsi objaśniam za R. Przybytek (w NMP), A. Pospiszylową i innymi autorami. Gdzie dotychczas opracowań onomastycznych brakuje, pozostawiam nazwy wsi bez etymologii. Materiał historyczny, choć dotyczy tylko dwóch komornictw: lidzbarskiego i olsztyńskiego (parafia Barczewo, z której wyzyskała dwie księgi chrztów A. Wrońska, leży w dawnym komornictwie olsztyńskim) pokazuje nam, jak wiele nazwisk nie jest kontynuowanych wśród współczesnych obywateli polskich. Dlatego po raz kolejny z pokorą stwierdzić muszę, że wyzyskanie wszystkich nazwisk równych nazwom miejscowości jest bardzo uciążliwe i wprost niemożliwe.

Den ermländischen Dorfnamen gleiche Familiennamen

Zusammenfassung

In vorliegendem Artikel wird am Beispiel der von ermländischen Dorfnamen stammenden Familiennamen der Prozess ihrer Entstehung als ein typisches Phänomen der deutschen Sprache gezeigt. Der Autor hat 28 Familiennamen analysiert zwanzig davon sind historisch und gegenwärtig belegt, z. B. *Blankenberg*: Dorf Blankenberg, polnisch *Gologóra*, Kr. Lidzbark [Heilsberg]; *Labach*: Dorf *Labuch*, polnisch *Łabuchy*, Kr. Reszel [Rössel], acht nur historisch, z.B. *Hammersdorf*: Dorf *Hammersdorf*, polnisch *Młoteczno*, Kr. Braniewo [Braunsberg]; *Kalbörn*: Dorf *Kalbörn*, polnisch *Kalbornia*, Kr. Olsztyn [Allenstein]. Die Dörfer, wie wir sehen, befinden sich jetzt in den Kreisen: Bartoszyce [Bartenstein], Braniewo [Braunsberg], Lidzbark Warmiński [Heilsberg], Olsztyn [Allenstein] und Reszel [Rössel].

Die heute noch existierenden Familiennamen wurden für die Analyse aus dem *Slownik nazwisk współcześnie w Polsce używanych* (SNWPU; *Wörterbuch der zeitgenössisch gebrauchten Familiennamen*) und aus neueren, als CD-ROM (SNW) von K. Rymut in Kraków [Krakau] herausgegeben Wörterbüchern ausgewählt. Unter den solche Familiennamen tragenden Menschen befinden sich manchmal berühmte Familien aus Ermland, z.B. *Bais(s)en* (Bażyński).

Die Entstehungstechnik der Familiennamen war sehr einfach: sie stammen von den alten analytischen Bezeichnungen, wie: *Joannes de Bludau*, *Gronau* in Latein oder *Johann von Bludau*, *Gronau* in deutscher Sprache; nach dem Schwund der lateinischen Präpositionen *de*, *e(x)*, *a(b)*, der deutschen Präposition *von* entstanden solche Familiennamen wie *Bludau*, *Gronau*.

Dieser Artikel ist nur ein Ausschnitt aus einer breiten monographischen Bearbeitung solcher Struktur von Familiennamen (viele Arbeiten die dieser Problematik gewidmet sind, hat der Verfasser in den Fussnoten 1–3 ausgezählt).